

Кучмак К. І.,

аспірантка кафедри української філології та журналістики
Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка

ЕЛЕМЕНТАРНІ ПАРАДИГМАТИЧНІ КЛАСИ ГІДРООБ'ЄКТІВ ТРЕТЬОЇ ВІДМІНИ

Анотація. Виділення елементарних парадигматичних класів гідронімів жіночого роду є актуальним завданням сучасної лінгвістики, оскільки дозволяє глибше зрозуміти закономірності формування і функціонування власних назв в українській мові. У статті висвітлено основні чинники, що впливають на структуру морфологічних парадигм українських власних назв водних об'єктів, які в сучасній українській літературній мові відмінюють за зразком жіночого роду третьої відміни та виокремлено систему елементарних парадигматичних класів власних назв водних об'єктів жіночого роду третьої відміни. До іменників третьої відміни зараховано власні назви водних об'єктів жіночого роду з нульовим закінченням із кінцевою м'якою фонемою /д'/, /т'/, /з'/, /с'/, /ц'/, /л'/, /н'/ та фонемами /ш/, /ч/, /ж/, відмінкові форми яких визначають морфологічні (віднесеність до іменника як частини мови, іменниковий тип відмінювання, родова віднесеність (маркованість категорією жіночого роду), віднесеність до категорії неістот, утворення неповної парадигми, закінчення -е в кличному відмінку однини); акцентуаційний (однаковий нерухомий наголос на основі у відмінкових формах однини); спільність рядів відмінкових флексій; морфологічні явища в основі лексем, пов'язані зі словозміною, а саме чергування голосних і приголосних (твердих і м'яких) фонем. У процесі дослідження використано комплексну методику, що об'єднує різні методи та прийоми, основними з яких є описовий, зіставний і метод кількісних підрахунків. Виокремлено 12 елементарних парадигматичних класів українських власних назв водних об'єктів жіночого роду третьої відміни. Морфологічна парадигматика українських гідронімів жіночого роду другої третьої відміни потребує комплексного аналізу та системного опису, ураховуючи сучасні підходи, вплив екстра- та інтралінгвальних чинників.

Ключові слова: відмінювання, гідронім, третя відміна, елементарний парадигматичний клас, морфологічна парадигматика, неповна числова парадигма.

Постановка проблеми. Словозміна іменника в сучасній українській мові була предметом глибоких і всебічних досліджень на всіх етапах розвитку українського мовознавства. Різні аспекти іменникової словозміни української мови вивчали С. П. Бевзенко, О. В. Болюх, Л. А. Булаховський, І. Р. Вихованець, А. П. Загнітко, Ю. О. Карпенко, С. Л. Ковтюх, І. Г. Матвійас, М. Я. Плющ, С. П. Самійленко та інші. Серед інших аспектів на певні відмінкові форми власних назв водних об'єктів звертали увагу С. О. Вербич, О. П. Карпенко, В. В. Лучик, Л. Т. Масенко, І. В. Муромцев, Я. П. Редька, О. С. Стрижак, З. Т. Франко, В. П. Шульгач та інші. Проте в сучасній українській мові не зроблено системного аналізу відмінкових форм українських власних назв водних об'єктів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Переважно в граматиках, монографіях розглянуто словозміну апелятивів, є окремі розвідки, у яких вивчено питання відмінювання онімів, зокрема монографія С. Л. Ковтюх, О. М. Кашталян «Словозмінна парадигматика українських прізвищ» (2012) [1]. Граматичні особливості гідронімів, зокрема й деякі словозмінні форми, досліджувала З. Т. Франко [2]. Укладено «Словник гідронімів України» (1979), «Словник мікрогідронімів України. Волинь, Житомирщина, Запоріжжя, Київщина, Кіровоградщина, Полтавщина, Черкащина» (2004), «Етимологічний словник топонімів України» (2014) тощо. Фундаментальною працею, у якій вивчено й упорядковано назви як протічних, так і непротічних вод, є наукова розвідка А. І. Кривульченка «Водні об'єкти Кіровоградської області» (2011). Проте в сучасному мовознавстві відсутнє комплексне дослідження відмінкових форм українських гідронімів із виокремленням релевантних критеріїв, що визначають систему словозміни цих іменників.

Актуальність дослідження зумовлена потребою системного опису морфологічних парадигм українських власних назв водних об'єктів та виокремлення низки елементарних парадигматичних класів (ЕПК) гідронімів жіночого роду третьої відміни.

Мета статті – визначити елементарні парадигматичні класи українських власних назв водних об'єктів жіночого роду третьої відміни. Реалізація мети передбачає розв'язання таких завдань:

- 1) з'ясувати релевантні чинники, що впливають на словозмінні парадигми українських гідронімів третьої відміни;
- 2) проаналізувати виокремлені елементарні парадигматичні класи, які відмінюють за зразком III відміни.

Виклад основного матеріалу дослідження. До III відміни субстантивів у сучасній українській літературній мові зараховують власні назви водних об'єктів жіночого роду з нульовим закінченням. У нашій картотеці зафіксовано 116 назв із кінцевою м'якою фонемою /д'/, /т'/, /з'/, /с'/, /ц'/, /л'/, /н'/: *Адзиголь* (СГУ, с. 19), *Бережєсть* (СГУ, с. 40), *Березань* (СГУ, с. 41), *Бєриадь* (СГУ, с. 46), *Вісунь* (ГС, с. 1713), *Гать* (ГС, с. 1713), *Желань* (ЕСТУ, с. 209), *Жидь* (ЕСТУ, с. 209), *Звіздаль* (ЕСТУ, с. 221), *Клєвень* (ЕСТУ, с. 267), *Либідь* (ЕСТУ, с. 301), *Лугань* (ЕСТУ, с. 309; ГС, с. 1714), *Пріп'ять* (ЕСТУ, с. 391), *Рєть* (ЕСТУ, с. 400; ГС, с. 1714), *Рось* (ЕСТУ, с. 408; ГС, с. 1714), *Убідь* (ЕСТУ, с. 482; ГС, с. 1715); фонемами /ш/, /ч/, /ж/ засвідчені в 29 гідронімах: *Білоч* (СГУ, с. 57), *Біруч* (СГУ, с. 57), *Бреч* (ГС, с. 1713), *Вересоч* (ГС, с. 1713), *Доч* (ГС, с. 1713), *Забіч* (ЕСТУ, с. 213), *Каратиш* (ЕСТУ, с. 251), *Случ* (ЕСТУ, с. 436; ГС, с. 1715), *Торч* (ГС, с. 1715). О. Болюх виокремлює 19 парадигм у межах розглядової відміни [3, с. 28]. О. Тараненко, подаючи взірці відмінювання та дієвідмінювання слів української мови як додаток до українсько-угорського словника, виділяє дві

головні групи парадигм субстантивів III відміни: 46-у (*гать*) – для назв неістот, 47-у (*рись*) – для назв істот. 46-а поділяється на три підгрупи: 46А (має 7 окремих підпарадигм), 46Б (4 підпарадигми), 46В (4 підпарадигми); 47-а класифікується на 47Б, 47Г та 47Г-І [4, с. 134–138].

Сучасну III відміну української мови складають іменники з давніми основами на *-і-*, система відмінкових закінчень яких зазнала найзначніших змін. Мовознавці Ю. О. Карпенко, М. М. Фащенко стверджують, що до III відміни фактично належать лексеми з м'якою фінальною основою: «Кінцева ж твердість з'являється тільки там, де м'якість не може зберегтись за законами фонетичної будови українського слова» [5, с. 17]. Аналізуючи в науковій розвідці «Історична морфологія української мови (Нариси із словозміни та словотвору)» давню систему відмінювання іменників, український мовознавець С. П. Бевзенко зараховує до класу з колишньою основою на *-і-* лексеми жіночого та чоловічого роду з флексією *-ь* (**is*) у називному відмінку однини: *гость, тьсть, кость, ось, ночь* [6, с. 24]. На думку професора С. П. Самійленка, III відміна почала формуватися з приєднанням до неї деяких іменників з давньою основою на *-і-* у формі знахідного відмінка однини (*любьвь, кръвь*), іменника *мати* із суфіксом *-ter-* з основою на приголосний та переходом нечисленної групи іменників чоловічого роду (*галубь, огнь*) до II відміни [7, с. 33].

Досліджуючи морфологічну парадигматику іменників – як власних, так і загальних назв – професорка С. Л. Ковтюх описала 54 елементарних парадигматичних класи лексем жіночого роду третьої відміни в сучасній українській літературній мові, для яких релевантними є такі чинники: «віднесеність до категорії жіночого роду; лексичне значення; категорія істот / неістот (серед істот додатковий поділ на осіб та неосіб); можливість утворення неповної парадигми; схема наголосу (переважна більшість іменників цієї відміни характеризується нерухомим наголосом на основі; переміщується наголос найчастіше в М. в. однини та Р., Д., О., М. в. множини); вплив словотворчого суфікса чи фіналі основи; спільність рядів відмінкових флексій, у тому числі наявність варіантних форм у певних відмінках та однакова орфографічна презентація закінчень; чергування голосних і приголосних фонем; участь суфіксальних морфем у творенні нових форм слова; нерегулярні зміни в лексичній основі, зумовлені відмінюванням; існування у формах зв'язаного значення на протязі вільному в Н. в. мн.; синтагматичний чинник – переміщення наголосу чи вживання іншої замість сподіваної словоформи в певних контекстах» [8, с. 79].

Морфологічні парадигми українських власних назв водних об'єктів III відміни в називному відмінку однини характерна нульова флексія, у родовому відмінку – *-і*, давальному відмінку – *-і*, знахідному відмінку – нульова флексія, орудному відмінку – *-у* (орфографічно *-ю*), місцевому відмінку – *-і*, кличному відмінку – *-е*.

На виокремлення елементарних парадигматичних класів гідронімів, що належать до цієї групи в сучасній українській літературній мові, впливають такі чинники:

- віднесеність до іменника як частини мови;
- іменниковий тип відмінювання;
- родова віднесеність (маркованість категорією жіночого роду);
- лексичне значення;
- віднесеність до категорії неістот;

- утворення неповної парадигми;
- однотипність акцентуаційних парадигм (однаковий нерухомий наголос на основі у відмінкових формах однини);
- вплив словотворчого суфікса чи фіналі основи;
- спільність рядів відмінкових флексій;
- закінчення *-е* в кличному відмінку однини;
- морфологічні явища в основі лексем, пов'язані зі словозміною, а саме чергування голосних і приголосних (твердих і м'яких) фонем.

Ю. О. Карпенко та М. М. Фащенко звертають увагу, що особливість сучасної відмінкової системи III відміни полягає у високій уніфікованості її форм: «Незалежно від характеру основи всі іменники III відміни в однині мають тільки три різних закінчення» [5, с. 25]. Омонімічними формами із флексією *-і* характеризуються родовий (*Бережесті, Бєришаді, Бобрадї, Вересочі, Вісуні, Горині, Домоткані, Есмані, Желані, Забочі, Ільмені, Карані, Лопані, Орелі, Перерослі, Саксагані, Торчі, Ўбеді, Хотіні, Ятрані*), давальний (*Бережесті, Бєришаді, Бобрадї, Вересочі, Вісуні, Горині, Домоткані, Есмані, Желані, Забочі, Ільмені, Карані, Лопані, Орелі, Перерослі, Саксагані, Торчі, Ўбеді, Хотіні, Ятрані*) та місцевий (*на, у (в), при, по Бережесті, Бєришаді, Бобрадї, Вересочі, Вісуні, Горині, Домоткані, Есмані, Желані, Забочі, Ільмені, Карані, Лопані, Орелі, Перерослі, Саксагані, Торчі, Ўбеді, Хотіні, Ятрані*) відмінки однини досліджуваної групи лексем.

Доцільно приділити увагу словоформам орудного відмінка однини українських гідронімів III відміни. Перед флексією *-у* (орфографічно *-ю*) зафіксовано подвоєння букв на позначення зубних фонем (після яких у називному відмінку пишуть м'який знак), зокрема */д'/, /т'/, /з'/, /с'/, /ц'/, /л'/, /н'/, /дз'/* у випадках між двома голосними фонемами; в інших позиціях явище асиміляції не відбулося. Порівняймо: *Березанню, Бєришаддю, Гаттю, Звіздаллю, Росью*, але *Стир'ю, Свір'ю*.

Вокатив однини досліджених українських власних назв водних об'єктів жіночого роду III відміни характеризується флексією *-е* (*Бобраде, Горине, Звіздале, Каране, Лопане*).

До важливих чинників виокремлення морфологічних парадигм українських власних назв водних об'єктів жіночого роду III відміни також зараховуємо морфологічні чергування в основах онімів, пов'язані зі словозміною. У проаналізованих лексемах зафіксовано чергування м'якої/твердої фонем */д'/ – /д/, /т'/ – /т/, /з'/ – /з/, /с'/ – /с/, /ц'/ – /ц/, /л'/ – /л/, /н'/ – /н/* у кличному відмінку (*Бережесть – Бережесте, Березань – Березане, Бєришадь – Бєришаде, Гать – Гате, Звізdale – Звіздале, Люб'язь – Люб'язе, Рось – Росе*), однієї приголосної фонемі з двома однаковими */д'/ – /д'д'/, /т'/ – /т'т'/, /з'/ – /з'з'/, /с'/ – /с'с'/, /ц'/ – /ц'ц'/, /л'/ – /л'л'/, /н'/ – /н'н'/* в орудному відмінку підпарадигми однини: *Березань – Березанню, Бєришадь – Бєришаддю, Звізdale – Звіздаллю, Рось – Росью*; м'яка – тверда приголосні фонемі, що супроводжують чергування голосних */і/ – /о/* чи */і/ – /е/*: *Оріль – Орелі, Перерісль – Перерослі*; чергування голосних фонем */і/ – /о/*: *Забіч – Забочі; /і/ – /е/*: *Лібідь – Лібеді, Ўбідь – Убеді*; чергування */о/* з нульовою фонемою не зафіксовано.

Щодо акцентуаційних парадигм гідронімів, які відмінюють за зразком III відміни, то характерним є нерухомий кореневий наголос у відмінкових формах однини.

Ураховуючи головні чинники, які визначають парадигматику гідронімів III відміни жіночого роду, виокремлено 12 ЕПК:

ЕПК № 1 (Аджиголь) охоплює гідроніми *Березань, Бєришадь, Вересоч, Гори́нь, Домотка́нь, Есма́нь, Желань, Звіздаль, Ільмень, Кара́нь, Лопань, Прип'ять, Рогань, Сакага́нь, Хоті́нь, Ятра́нь*, у яких наголошена основа в однині; відбувається чергування м'якої/твердої фонем /л'/ – /л/, /д'/ – /д/, /н'/ – /н/, /т'/ – /т/ у кличному відмінку однини: *Береза́нь – Береза́не, Звізда́ль – Звізда́ле, Прип'я́ть – Прип'я́те, Бєриша́дь – Бєриша́де*; чергування однієї приголосної фонем з двома однаковими – /л'/ – /л'л'/, /д'/ – /д'д'/, /н'/ – /н'н'/, /т'/ – /т'т'/ засвідчене в орудному відмінку однини: *Бєриша́дь – Бєриша́ддю, Гори́нь – Гори́нню, Звізда́ль – Звізда́ллю, Прип'я́ть – Прип'я́ттю*.

ЕПК № 2 (Біло́ч) включають гідроніми жіночого роду *Білогощ, Біло́ч, Біру́ч, Бреч, Вересоч, Відолоч, Доч, Нєрич, Нєсвіч, Нєхворощ, Остерєч, Посіч, Случ, Смоч, Смяч*, які мають нерухомий наголос на основі, чергування однієї приголосної фонем з двома однаковими – /ч/ – /чч/ в орудному відмінку однини: *Біру́ч – Біру́чю, Вересоч – Вересоччю, Смоч – Смоччю*.

ЕПК № 3 (Ковч) охоплює гідроніми жіночого роду *Ковч, Перєгориц, Протовч, Товиц, Торч*, які мають нерухомий наголос на основі, не засвідчено чергування однієї приголосної фонем з двома однаковими – /ч/ – /чч/ в орудному відмінку однини: *Ковч – Ковчю, Протовч – Протовчю, Торч – Торчю*.

ЕПК № 4 (Нє́тич) включають гідроніми жіночого роду, які мають нерухомий наголос на основі, чергування однієї приголосної фонем з двома однаковими – /ч/ – /чч/ в орудному відмінку однини, чергування м'якої і твердої приголосних фонем, що супроводжують чергування голосних /і/ – /е/ в родовому, давальному, місцевому та кличному відмінках: *Нє́тич – Нє́течі, Нє́течі, на, у (в), при, по Нє́течі, Нє́тече*.

До **ЕПК № 5 (Розсі́ч)** увіходять гідроніми жіночого роду, які мають нерухомий наголос на основі, чергування однієї приголосної фонем з двома однаковими – /ч/ – /чч/ в орудному відмінку однини, чергування м'якої і твердої приголосних фонем, що супроводжують чергування голосних /і/ – /о/ в родовому, давальному, місцевому та кличному відмінках: *Розсі́ч – Розсочі, Розсочі, на, у (в), при, по Розсочі, Розсоче*.

За зразком **ЕПК № 6 (Бережє́сть)** відмінюються українські власні назви водних об'єктів *Бєрєсть, Судость, Ёборть*, у яких наголошена основа в однині; відбувається чергування м'якої/твердої фонем /т'/ – /т/ у кличному відмінку однини: *Бєрє́сть – Бєрє́сте, Судос́ть – Судос́те, Ёбор́ть – Ёбор́те*; відсутнє чергування однієї приголосної фонем з двома однаковими в орудному відмінку однини.

ЕПК № 7 (Сві́р) складається з 2 гідронімів, у яких наголошена основа в однині; орфографічно ці оніми пишуть з апострофом в орудному відмінку: *Сві́р – Сві́р'ю, Сти́р – Сти́р'ю*.

ЕПК № 8 (За́біч) репрезентовано 1 гідронімом, у якому наголошена основа в однині; відбувається чергування однієї приголосної фонем з двома однаковими – /ч/ – /чч/ в орудному відмінку однини: *За́біч – Забі́ччю*; зафіксовано чергування голосних фонем /і/ – /о/ в родовому, давальному, місцевому та кличному відмінках.

До **ЕПК № 9 (Лі́бідь)** належить 2 українські власні назви водних об'єктів *Ўбідь*, які мають наголошену основу в однині; відбувається чергування м'якої/твердої фонем /д'/ – /д/ у кличному відмінку однини: *Лі́бідь – Лі́беде, Ўбідь – Ўбеде*; чергування однієї приголосної фонем з двома однаковими – /д'/ – /д'д'/ засвідчене в орудному відмінку однини: *Лі́бідь – Лі́біддю, Ўбідь – Ўбіддю*; наявне чергування голосних

фонем /і/ – /е/ в родовому, давальному, місцевому та кличному відмінках.

ЕПК № 10 (Радоробє́ль) включає 1 гідроніми жіночого роду, які мають нерухомий наголос на основі, чергування м'якої/твердої фонем /л'/ – /л/ у кличному відмінку однини, чергування однієї приголосної фонем з двома однаковими – /л'/ – /л'л'/ в орудному відмінку однини, чергування голосної фонем /е/ з нулем звука в родовому, давальному, місцевому та кличному відмінках.

ЕПК № 11 (Кі́льтінь) включає 2 гідроніми на зразок *Орі́ль*, які мають наголошену основу в однині; відбувається чергування м'якої/твердої фонем /н'/ – /н/, /л'/ – /л/ у кличному відмінку однини: *Кі́льтінь – Кі́льтене, Орі́ль – Орі́ле*; чергування однієї приголосної фонем з двома однаковими – /н'/ – /н'н'/, /л'/ – /л'л'/ засвідчене в орудному відмінку однини: *Кі́льтінь – Кі́льтінню, Орі́ль – Орі́ллю*; зафіксовано чергування м'якої і твердої приголосних фонем, що супроводжують чергування голосних /і/ – /е/ в родовому, давальному, місцевому та кличному відмінках: *Орі́ль – Орі́лі – Орі́лі – на, у (в), при, по Орі́лі – Орі́ле*.

ЕПК № 12 (Перері́сьль) складається з 1 гідроніма, у якому наголошена основа в однині; відбувається чергування м'якої/твердої фонем /л'/ – /л/ у кличному відмінку однини: *Перері́сьль – Переро́сле*; не засвідчено чергування однієї приголосної фонем з двома однаковими – /л'/ – /л'л'/ в орудному відмінку однини: *Перері́сьль – Перері́слю*; наявне чергування м'якої і твердої приголосних фонем, що супроводжують чергування голосних /і/ – /о/ в родовому, давальному, місцевому та кличному відмінках: *Перері́сьль – Переро́слі – Переро́слі – на, у (в), при, по Переро́слі – Переро́сле*.

Висновки. Отже, гідроніми, що змінюються за зразком іменників III відміни розподілено між 12 ЕПК з урахуванням іменникового типу словозміни; маркованості категорією жіночого роду; належності до категорії неістот; утворення неповних парадигм; тотожності відмінкових закінчень (основні маркери: кличний відмінок однини); флексія -е в кличному відмінку однини; чергування м'яких і твердих приголосних фонем, чергування однієї приголосної фонем з двома однаковими або з двома різними; чергування м'якої і твердої приголосних фонем, що супроводжують чергування голосних /і/ – /о/ чи /і/ – /е/; чергування голосних фонем /і/ – /о/, /і/ – /е/, однотипності акцентуаційних парадигм однини.

Наголошену основу у формах однини мають: **ЕПК № 1 (Аджиголь), ЕПК № 2 (Біло́ч), ЕПК № 3 (Ковч), ЕПК № 4 (Нє́тич), ЕПК № 5 (Розсі́ч), ЕПК № 6 (Бережє́сть), ЕПК № 7 (Сві́р), ЕПК № 8 (За́біч), ЕПК № 9 (Лі́бідь), ЕПК № 10 (Радоробє́ль), ЕПК № 11 (Кі́льтінь), ЕПК № 12 (Перері́сьль).**

Чергування м'яка/тверда приголосна фонема в кличному відмінку однини засвідчене в **ЕПК № 1 (Аджиголь), ЕПК № 6 (Бережє́сть), ЕПК № 9 (Лі́бідь), ЕПК № 11 (Кі́льтінь), ЕПК № 12 (Перері́сьль).** Чергування однієї приголосної фонем з двома однаковими в орудному відмінку однини наявне в **ЕПК № 1 (Аджиголь), ЕПК № 2 (Біло́ч), ЕПК № 4 (Нє́тич), ЕПК № 5 (Розсі́ч), ЕПК № 8 (За́біч), ЕПК № 9 (Лі́бідь), ЕПК № 11 (Кі́льтінь).** Не відбувається чергування однієї приголосної фонем з двома однаковими в орудному відмінку однини в **ЕПК № 3 (Ковч), ЕПК № 6 (Бережє́сть), ЕПК № 12 (Перері́сьль).** Чергування голосних фонем /і/ – /о/ в родовому, давальному, місцевому та кличному відмінках відбувається в **ЕПК**

№ 5 (Розсіч), ЕПК № 8 (Забіч), ЕПК № 12 (Перерісль). Чергування голосних фонем /i/ – /e/ в родовому, давальному, місцевому та кличному відмінках зафіксовано в ЕПК № 4 (Нетіч), ЕПК № 9 (Лібідь), ЕПК № 11 (Кільтінь).

Умовні скорочення

ГС – Гідрографічний словник (водойми України). Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. Київ, ІРПНБ : ВТФ «Перун», 2005. С. 1713–1715.

ЕСТУ – Лучик В. В. Етимологічний словник топонімів України / відп. ред. В. Г. Скляренко. Київ : ВЦ «Академія», 2014. 544 с.

СГУ – Словник гідронімів України / уклад. І. М. Желєзняк та ін. ; за ред. К. К. Цілуйка. Київ : Наукова думка, 1979. 781 с.

Література:

1. Ковтюх С. Л., Кашталя О. М. Словозмінна парадигматика українських прізвищ : монографія. Кіровоград : ПОЛІМЕД-Сервіс, 2012. 258 с.
2. Франко З. Т. Граматична будова українських гідронімів : монографія. Київ : Наукова думка, 1979. 184 с.
3. Болхун О. В. Парадигматика іменника. *Мовознавство*. 1995. № 4–6. С. 24–29.
4. Тараненко О. О. Словозміна української мови. *Nyíregyháza*, 2003. 199 с.
5. Карпенко Ю. О., Фашенко М. М. Третя відміна іменників. *Українська мова і література в школі*. 1974. № 11. С. 17–26.
6. Бевзенко С. П. Історична морфологія української мови (Нариси із словозміни та словотвору). Ужгород : Закарпатське обласне видавництво, 1960. 416 с.
7. Самійленко С. П. Типи відмін іменників української мови та провідні фактори їх становлення. *Мовознавство*. 1977. № 1. С. 30–40.
8. Ковтюх С. Л. Елементарні парадигматичні класи іменників третьої відміни в сучасній українській мові. *Наукові записки. Серія : Філологічні науки (мовознавство)* : У 2 ч. Кіровоград : РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2007. Ч. 1. Випуск 73. С. 67–83.

Kuchmak K. Elementary paradigmatic classes of hydroobjects of the third declination

The identification of elementary paradigmatic classes of feminine hydronyms is an urgent task of modern linguistics, as it allows a deeper understanding of the patterns of formation and functioning of proper names in the Ukrainian language. The article analyzes the inflectional paradigm of Ukrainian proper names of water bodies, which in the modern Ukrainian literary language are declined according to the example of the feminine gender of the third declension, and the system of elementary paradigmatic classes of the proper names of water bodies of the feminine gender of the third declension is singled out. Nouns of the third declension include feminine proper names of water bodies with a zero ending with the final soft phoneme, the case forms of which are determined by morphological (attribution to the noun as a part of speech, noun type of declension, genitive attribution (marked by the feminine category), belonging to the category of non-beings, the formation of an incomplete paradigm, the ending -e in the vocative singular); accentuation (the same fixed stress on the base in singular forms); community of series of case inflections; morphonological phenomena at the base of lexemes related to word change, namely the alternation of vowels and consonants (hard and soft) phonemes. The research used a comprehensive methodology that combines various methods and techniques, the main of which are descriptive, comparative and quantitative calculations. The author analyzes 12 elementary paradigmatic classes of Ukrainian proper names of water bodies of the feminine gender of the third declension are singled out. The morphological paradigm of hydronyms for the designation of the feminine gender of the third declension requires a detailed study and systematic description, taking into account modern approaches, extra- and intralingual factors.

Key words: declination, hydronym, third declension, elementary paradigmatic class, morphological paradigmatic, incomplete numerical paradigm.